

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБИМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Тимофєєва І.Б.

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки та освіти
Маріупольського державного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5935-9291>*

Дядечко А.К.

*здобувачка вищої освіти
Маріупольського державного університету*

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Провідним засобом виконання цієї мети є компетентнісний підхід до навчання та формування змісту освіти на основі виділених у навчальних програмах 11 ключових компетентностей.

Зміст кожної освітньої галузі відображено в змістових лініях, які окреслюють її внутрішню структуру та систематизують конкретні очікувані результати. Поняття «інтегровані або наскрізні змістові лінії» запроваджено в документах Нової української школи для вираження окремих ключових компетентностей. Інтегровані змістові лінії є засобом інтеграції ключових і предметних компетентностей, навчальних предметів і предметних циклів. Наскрізні змістові лінії, як і ключові компетентності, є спільними для всіх навчальних предметів. Запровадження інтегрованих змістових ліній означає зміщення акцентів на більш прикладні аспекти і не передбачає якихось радикальних змін в організації та змісті навчального процесу [1, с. 35].

Так, в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» громадянські та соціальні компетентності пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення

спільної мети, активність у житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя.

Громадянська компетентність – це сукупність здібностей, що дозволяють індивіду активно, відповідально й ефективно реалізовувати комплекс громадянських прав і обов'язків у демократичному суспільстві. Громадянська компетентність не може бути сформована без опори на громадянські цінності і не може реалізовуватися поза системою ціннісних орієнтирів. Вона передбачає наявність певної життєвої позиції і внутрішньої готовності до її реалізації і може в повній мірі проявитися тільки в реальній життєвій ситуації [2, с. 34].

Наприклад, у 1-ому класі на шостому навчальному тижні для вивчення теми «Батьківщина» можна запропонувати таке різноманітне видів діяльності, де наявна громадянська компетентність:

1) *Освітня подорож «Наша Україна»*. Вчитель добирає світлини мальовничих куточків, «чудес» нашої країни тощо. Учні можуть принести власні фото з мандрівок. Усі разом роздивляються фотографії, діти розповідають про свої враження, дорослий доповнює розповіді, уточнює інформацію.

2) *Освітня подорож «Віночок українських пісень»*. Педагог добирає народні пісні з різних регіонів України та фото місцевостей, де вони народилися. Учні слухають твори, роздивляються світлини, підспівують, придумують відповідні рухи.

3) *Бесіда-дослідження «Українські небилиці»*. Учитель з учнями читає небилиці. Вони разом з'ясовують, що в них «небиличного». Діти малюють ілюстрації, інсценізують, показують рухами. Вигадують власні небилиці.

4) *Образотворча діяльність «Сьогодні петриківського розпису»*. Педагог нагадує учням основні елементи петриківського розпису. Діти

створюють аплікації або малюнки, розмірковують, які сучасні речі можна ними оздобити.

5) *Творча діяльність «Мультки з продовженням»*. Учні переглядають мультфільми про козаків, придумують їх продовження.

б) *Діалог-фантазія «Казкові герої серед нас»*. Діти пригадують українські народні казки, уявляють, як діяли б їх персонажі, якби вони опинилися у нашому часі.

Учитель повинен влаштувати віртуальну подорож Україною для учнів, показати багатство та неповторність рідної країни, духовні цінності нашого народу [3].

Наведемо приклади навчальної діяльності та очікувані результати навчання відповідно до громадянської компетентності:

– *Обговорення бланку «паспорта» України (День народження / День Незалежності, герб, прапор, гімн)* із використанням заготовлених ілюстративних матеріалів (учень / учениця висловлює свої думки і почуття з приводу побаченого / почутого; вступає у діалог, підтримує й ініціює діалог на теми, які викликають зацікавлення; уживає відповідну до ситуації спілкування (тематика тижня) лексику; представляє загальні відомості про Україну; розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них).

– *Оформлення власного куточка в класі «Моя група підтримки»* з вивішуванням фотографій членів сім'ї. Обмін враженнями «Хто зображений на фотографії» (учень / учениця створює колаж із фотографій своєї родини; малює олівцями, фарбами, фломастерами; розповідає про членів родини, чиї фотографії прикрашають клас).

– *Дослідження слів «батьки» і «батьківщина»*. Запитання до учнів про те, чому батьки і Батьківщина – схожі слова? Обговорення. Пояснення вчителя, пошук аналогічних, наперед підготовлених словотвірних пар (учень / учениця досліджує споріднені слова; творить споріднені слова) [4, с. 12].

Виходячи з цього, чільне місце у реалізації інтегрованого курсу відводиться творчим завданням, які передбачають застосування знань у

незнайомій ситуації (включають вправи з елементами пошукової й дослідницької діяльності, з елементами творчості).

Широко мають застосовуватися завдання, спрямовані на формування навичок самостійної роботи учнів з інформацією, засвоєння норм етичного, естетичного, морального ставлення до людей та природи.

В основу навчання має бути покладено діяльнісний підхід, який покликаний змістити акценти в освіті на активну діяльність. Діяльнісний підхід – є цілеспрямованою системою, націленою на результат, який може бути досягнутий тільки у тому випадку, коли буде зворотній зв'язок. Тому у навчанні даного курсу перевага надається практичним роботам, демонстраційним і лабораторним дослідом, спостереженням в природі, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, а також практичній діяльності з охорони природи.

Важливе значення у формуванні особистісного ставлення до об'єктів вивчення належить практико-орієнтованим проектам, які передбачають дослідження культурної спадщини українського народу, вивчення природи рідного краю, екологічних проблем, формують в учнів емоційно-ціннісне ставлення до природи [5].

Отже, ми пропонуємо такий проект: «Почесні громадяни Маріуполя», в основу якого покладені спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками (див. табл.1).

Таблиця 1

Діяльність учасників проекту «Почесні громадяни Маріуполя»

Види діяльності кожного учасника проекту		
<i>Учитель має:</i>	<i>Батьки мають:</i>	<i>Учень / учениця мають:</i>
- запропонувати кожному учню одного почесного громадянина Маріуполя;	- підготувати разом з дітьми матеріал: біографія, фотографії, відеоролики про	- на уроці розповісти про подвиги почесного громадянина Маріуполя; - разом з класом створити

- сформулювати запитання; - надати матеріал; - підготувати проектор, ватман, олівці, клей.	почесного громадянина Маріуполя.	плакат з фотографіями почесних громадян.
--	----------------------------------	--

Очікуваними результатами цього проекту є: учень / учениця розповідає про почесних громадян Маріуполя; об'єднується з іншими дітьми та створює колаж з їхніми фотографіями; сприймає усну інформацію; взаємодіє з учителем, батьками та іншими учнями.

Завдяки цьому проекту формується громадянська компетентність, бо головними для цієї компетентності є: здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми, усвідомлювати себе громадянином України, цінувати культуру рідного краю та освоєння учнями способів та прийомів дослідницької й творчої діяльності.

Література

1. Полонська Т.К. Інтегровані змістові лінії та ключові компетентності в навчанні іноземних мов учнів гімназії : кореляція чи дублювання. *Perspective directions of science and practice* : VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Афіни, 2-3 берез. 2020 р. Афіни, 2020 р. С. 35.
2. Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Павич Н.М. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
3. Навчально-методичні матеріали до інтегрованого курсу «Я досліджую світ» : Тиждень 6. Батьківщина. URL: <https://svitdovkola.org/1/6> (дата звернення: 14.10. 2020).
4. Модельна навчальна програма для 1-го класу та навчально-методичні матеріали / за ред. Р.Б. Шияна. Київ, 2017. С. 12.
5. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-pro-vikladannya-navchalnih-predmetiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci> (дата звернення: 14.10. 2020).

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Лабораторія психології дошкільника**

**До 75-річчя наукової діяльності
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
та Лабораторії психології дошкільника**

**РЕГУЛЮЮЧА ДІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
У ЖИТТІ ДИТИНИ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(12 Листопада 2020 року, м. Київ)**

Київ – 2020

УДК 373.2.015.3

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 12 від 29.10.2020 р.)

Регулююча дія ціннісних орієнтацій у житті дитини : м-ли міжн. наук.-практ. конф. (12 листоп. 2020 р., м. Київ). Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. 227 с.

У збірнику представлено матеріали виступів учасників міжнародної науково-практичної конференції «Регулююча дія ціннісних орієнтацій в житті дитини». Збірник складається з двох частин. У Частині I визначено теоретико-методологічні засади вивчення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, розкрито зміст науково-методичного забезпечення процесу становлення ціннісних орієнтацій дошкільників в умовах дошкільних закладів та сім'ї. У Частині II представлено досвід впровадження наукових розробок у практику дошкільної та початкової освіти.

© Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020